

Leif Larsen var ordfører fra 1968-1971.
Foto: Byarkivet i Stavanger

STAVANGER ble stedet - ordføreren var LEIF LARSEN

ARVE ANDERSEN

I år er det 50 år siden den første prøveboringen etter olje startet i Nordsjøen. Med det startet et økonomisk eventyr som har gjort Stavanger til en av de rikeste byene i verden. For politikerne i den gamle hermetikkbyen ble det viktig å legge til rette for oljetilknyttet virksomhet. Da Phillips' gigantfunn på Ekofisk ble kjent lille julaften 1969, hadde siddisbyen allerede et forsprang i kampen om å bli Norges oljeby. Med lokaliseringen av Oljedirektoratet og Statoil i Stavanger ble grunnlaget enda bedre for en videre satsing på olje- og gassvirksomhet. Dette skjedde imidlertid ikke av seg selv. Sentralt i prosessen med å gjøre Stavanger til oljeby stod Leif Larsen. Arbeiderpartimannen var ordfører i den viktige perioden fra 1968 til 1971.

Leif Larsen og Kjølvs Egeland

Leif Larsen ble født 29. mars 1918 i Haugesund, som nummer to av fem søsken. Faren Osvald Arnt Larsen var kontorsjef i Christensens Dampskipsekspedisjon. Mora Maren Elise var, sammen med sine tre døtre, kirkesangere i Vår Frelses kirke i hjembyen. Hun var også dirigent for flere kor i Haugesund. Sang og musikk preget derfor familielivet hos Larsen. Maren og døtrene spilte piano, mens Leif spilte trombone i guttemusikken. I tillegg ble hytta på Våga flittig benyttet¹.

En annen som vokste opp i Haugesund, var Kjølvs Egeland. Han var jevngammel med Leif Larsen, og de to haugesunderne fulgte hverandre gjennom et langt liv, både privat og i politikken. Begge var skoleflinke og gikk i alle år sammen på skole. Da grunnskolen var fullført, reiste de til Oslo for å studere. I hovedstaden bodde de sammen på hybel, men der Kjølvs studerte filologi ble det matematikkstudier for Leif.

I 1940 ble imidlertid Leifs far Osvald syk av tuberkulose, og sønnen måtte skaffe seg en raskere utdanning av økonomiske grunner. Han fullførte den treårige Telegrafskolen i Oslo, mens kompisen fortsatte sine filologistudier.

For å begrense smittefaren ved tuberkulose ble Osvald Larsen lagt inn på Haukeland i 1941 for å opereres, men noe gikk galt, og han døde på operasjonsbordet. Dermed måtte unge Leif skaffe seg jobb for å bidra økonomisk til mora og søstrene. Maren Elise solgte også hytta på Våga i 1942 for å skaffe kontanter til familien.

Telegrafverket

Leif Larsen fikk raskt ansettelse i Telegrafverket. Han ble først stasjonert i Hammerfest og ble snart glad i både kystlandskapet

og viddene i Finnmark. Et par år senere ble han forflyttet til Sauda der han traff stavangerjenta Margrethe Louise Værum (f. 1921) som også hadde tatt Telegrafskolen i Oslo. Hun var også stasjonert i Sauda, og i 1944 giftet de seg.

I 1946 ble Leif Larsen bestyrer for Bergen Radio og flyttet derfor med familien til Rundemanen ved Bergen. Kona jobbet ikke på denne tida, og han måtte derfor spe på lønna som telegrafist

Leif Larsen med familien på Våga i Tysvær 1940. Fra venstre: Leif, Thomas, mor Maren Elise, Astrid, far Oswald Arnt, Sigrun og Else. Foto: Privat.

på englandsbåtene fra Bergen i ferier og friperioder.

Turen gikk videre til Stavanger etter fire år på Rundemanen. Larsen fikk jobb ved Stavanger Kringkaster på Ullandhaug, og ble etter hvert bestyrer der. I 1951 fikk han tjenestebolig på Ullandhaug og flyttet dit med familien. Han hadde med seg to sønner på flyttelasset til Stavanger, og to jenter ble født etter at de flyttet til hermetikkbyen.

Leif Larsen og kona var begge sterkt engasjert i kampen mot

atomvåpen, og de deltok slik også i demonstrasjonstog som var i Stavanger på slutten av 50-tallet.

De var også begge i alle år sterkt engasjert i palestineres rettigheter.

Ja til kommunesammenslåing

Da 50-tallet skiftet til 60-tall, var Leif Larsen allerede etablert som politiker i Hetland kommune. Han hadde vært med i

Stavanger Socialistlag nesten helt siden han kom til Stavanger i 1949. Kona var nok like politisk engasjert, men noen måtte styre hjemmet. I tillegg til politisk engasjement var det Larsenske hjem preget av mye musikk. Alle barna fikk spilleundervisning, og musikken skulle bli en hjertesak for Leif Larsen, også i det politiske livet. Samtidig var han og kona opptatt av at ungene skulle få god utdanning. Selv hadde de måttet gi opp utdannelsen de helst hadde ønsket seg på grunn av dårlig økonomi.

Familien Larsen med fire barn var dermed representativ for situasjonen i Stavanger ved inngangen til 60-åra.

Alderssammensetningen i Stavanger

hadde endret seg radikalt fra slutten av 50-åra. Store barne- og ungdomskull la press på både skolekapasitet og boligmarked. Nyetablerte familier trengte både jobb og egen bolig, men tomtømangel i Stavanger gjorde at mange etablerte seg i nabokommunene. Byen gikk glipp av skatteinntekter, men de utbygde områdene i Stavanger og nabokommunene vokste sammen, og grunnlaget for byutvidelse ble lagt. Boligbygging fortsatte å være et stridstema gjennom hele 60-tallet.

Da Stavanger, Madla og deler av Hetland ble slått sammen 1. januar 1965, hadde arbeiderpartirepresentanten Leif Larsen vært en ivrig forkjemper for sammenslåing – til forskjell fra ordfører Per Barkved fra Venstre. Han var Aps gruppeleder i Hetland kommunestyre før han stilte som partiets ordførerkandidat i Stavanger ved det ekstraordinære kommunevalget i 1964, og der han også ble partiets gruppeleder i bystyret.

På Madla var ordfører Arne Rettedal med i det store flertallet som var imot storkommunen². I Madla og Hetland Høyre fryktet man at by-Høyre i Stavanger skulle sluke de to lokale foreningene. Etter en makt-kamp ble imidlertid moderate Rettedal valgt til partiets ordførerkandidat ved det ekstraordinære kommunevalget i storkommunen på senhøsten 1964³. Med ny storkommune var et viktig grunnlag lagt for at Stavanger kunne bli aktuell som sentrum for oljevirkosomheten i Norge. Uten sammenslåing ville ikke byen blitt oljehovedstad, mener mange.

Stavanger på synkende kurs

I 1966 stod Stavanger på landsbasis relativt svakere som industriby enn i 1938, mens det i Sandnes og andre jærkommuner var betydelig økonomisk vekst⁴. På Jæren økte produksjonen og sysselsettingen innen jordbruksmaskinindustrien, mens skipsbyggingsindustrien stod for økningen i Stavanger. Byen tok riktignok over Haugesunds posisjon som den ledende sjøfartsbyen i Norge, men byens hovednæring gjennom mange år, hermetikkindustrien, var i ferd med å miste sin dominerende rolle i siddisbyen⁵. Ved inngangen til 1960-tallet var det rundt 40 hermetikkfabrikker i drift, mens ti år senere var tallet 15. Hermetikkbyen var på hell, og det økonomiske tyngdepunktet var i ferd med å flytte seg sørover. Fra 1960 til 1969 hadde Stavanger en reduksjon i antall sysselsatte i industrien på 11

prosent, mens Sandnes hadde stabile tall⁶.

Den sterke veksten i verkstedindustrien i Stavanger klarte ikke å veie opp for de negative følgene av nedgangen i hermetikkindustrien⁷. Da den første oljeleting startet i 1966, ble det derfor klart for lokalpolitikerne at hovedsetet for denne industrien måtte legges til Stavanger. Både for å skape arbeidsplasser og for å stimulere næringslivet. Den lokale fagbevegelsen,

Leif Larsen "bak spakene" som lydtekniker i NRK.
Foto: Byarkivet i Stavanger

med Marthon Helgevold som sterk talsmann, så tidlig hvilken mulighet oljå kunne gi for godt betalte jobber i Stavanger-distriktet.

De første oljesonderingene

Da «Ocean Traveler» ble slept inn Byfjorden i Stavanger 21. juni 1966, skrev norske aviser at oljeboringsplattformen var på størrelse med en fotballbane. Plattformen var litt av et syn og skulle bore etter olje og gass for Esso på norsk kontinentalsokkel⁸. Ocean Traveler var nybygget i New Orleans, men den var ikke

konstruert for røffe værforhold i Nordsjøen og ble derfor slept til Rosenberg for å forsterkes⁹.

Noen kalte dette for det største sjansespillet i oljås¹⁰ historie, men store naturgassfunn på britisk side av Nordsjøen denne våren ga grunn til optimisme. Britiske aviser kalte gassfunnene i Nordsjøen den beste nyheten for britisk økonomi siden kullet¹¹. De første åra ble letevirkomheten på norsk sokkel dominert av ressurssterke, utenlandske oljeselskap. Relativt få nordmenn og

- ein bede land eg har vore sers heldige me -
Tegning: Henry Imsland.

få norske selskaper engasjerte seg aktivt i de første sesongene, men det fantes pionerer¹². Plattformledelse og borere var som regel amerikanske, men nordmenn kom inn i servicetjenester som catering, helikoptertransport og arbeid på forsyningsbåter¹³

I Stavanger hersket det rene Klondike-stemningen. Da det i mai 1966 ble utlyst 35 stillinger for ufaglærte nordmenn om bord i Ocean Traveler, søkte mer enn 2200 personer. Selskapet North Sea Exploration Services A/S (Norsea), som ble opprettet i februar 1965, hadde merket seg at representanter for utenlandske operatører nesten uten unntak hadde lagt turen innom Stavanger på sine besøk i Norge, og inngikk derfor et samarbeid

med skipsreder Torolf Smedvig¹⁴. I løpet av kort tid ble det anlagt dypvannskai i Strømsteinen og baser i Dusavik og på Tananger. Både Esso og Phillips ville benytte Stavanger som base, og mange mente at andre aktører ville gå inn for Stavanger for å få all service lokalisert på ett sted¹⁵. Den lokale representanten for oljeselskapet Fina, Otto Olsen, kjente til oljeselskapenes tankegang og var mannen som koblet Phillips med Stavanger kommune. Før dette hadde selskapet vurdert Farsund som baseområde".

Mye av æren for at den første oljevirkomheten etablerte seg i Stavanger ble gitt til Torolf Smedvig. «Det skyldes i stor grad Smedvigs initiativ at så meget av denne virksomheten er trukket til Stavanger, og for tiden har han mer enn en finger med i spillet når det gjelder å skaffe millionkontrakter til norske bedrifter på leveranse av materialer til boreriggene», skrev VG i juni 1966¹⁶. Smedvig mente at både hans rederi og Stavanger som by ville høste stor fortjeneste av den nye virksomheten. Stavanger kommune, anført av ordfører Arne Rettedal, gjorde det den kunne for å legge til rette for oljå. I løpet av tre måneder sommeren 1966 ble det bygget 32 hus for utenlandske oljefolk. Høsten samme år åpnet en midlertidig, amerikansk skole med rundt 30 elever på Revheim. Det var brei enighet i bystyret om å gjøre Stavanger til sentrum for oljeutvinningen i Norge, og nasjonal presse omtalte allerede Stavanger som landets oljeby¹⁷.

Boligbygging og valgkamp

Etter sammenslåingen av Stavanger, Hetland og Madla ble Leif Larsen gruppeleder i Ap og en del av det nye bystyret. I 1967 ble han valgt til byens nye ordfører, til manges - inkludert konas, overraskelse. Etter sigende holdt hun på å «gå i dørken» da hun fikk se sin mann på tv etter valgseieren. En ting er å være kandidat, en helt annen ting er å bli valgt, erindrer datteren Berit Elise Birkeland med et smil¹⁸. Stavanger Ap hadde gått til valg på et løfte om flere boliger og lavere innskudd. Partiet hadde selv knapt ventet å vinne valget som på mange måter ble riks-

politisk. Sosial boligbygging var kampsak nummer en, men sammen med Kjølvs Egeland var Leif Larsen også svært opptatt av å styrke kulturlivet i kommunen. Da det ble etablert nye bydeler på Tjensvoll og i Kvernevik, kjempet han for å få etablert bydelshus så raskt som mulig. Barndomskompisen Egeland hadde nok lagt sin politiske tyngde til støtte for Larsen da han ble lansert som Arbeiderpartiets ordførerkandidat i 1967.

Men der Leif Larsen selv var mild i form og som person, ble

borgerliges argumenter. Strategien for å gjøre dette ble lagt, og Arbeidernes Pressekontor sendte instruksjoner til landets arbeiderpartiaviser, deriblant Rogalands Avis.

Redaktør Einar Olsen i RA gikk til angrep og kritiserte Rettedals boligpolitikk som han mente gikk for langsomt, at det var for få boliger, og at de rike kom best ut av det. Redaktøren insinuerte også at bygningsingeniøren Rettedal med eget firma i byggebransjen hadde en uheldig dobbeltrolle.

Høyres Arne Rettedal (t.h.) gratulerer Leif Larsen med ordførervervet etter valget høsten 1967. I midten ser vi fra venstre bl.a. Konrad B. Knutsen, Arnt Bækholt og Per Barkved. Foto: Byarkivet.

selve valgkampen sommeren og høsten 1967 hard. For første gang opplevde Stavanger en bevisst mediestyrt valgkamp, der boligpolitikken kom i fokus¹⁹. Arbeidet for å styrke boligbyggingen i Stavanger var ikke noe nytt. Det hadde både Hetland, Madla og Stavanger gjort fra 1963. På landsbasis hadde regjeringspartiene en strategi om å fremheve boligpolitikken og boligreisingen i byer med borgerlig politisk ledelse. Arbeiderpartiet var i opposisjon og ønsket derfor å knekke de

I Stavanger Arbeiderparti var man ikke bare begeistret for tonen til Einar Olsen. Partiet hadde stemt for mange av de vesentligste boligpolitiske vedtak i byen, men det var Høyre som kom på defensiven og måtte forsvare brutte valgløfter. Selv hadde Stavanger Ap opprettet et eget boligutvalg bestående av Leif Larsen, Olav T. Laake, fagbevegelsens sterke mann Thor Wallem Iversen og Karl Johan Hagen, senere sjef for Stavanger Bolig-

byggelag, som møttes ukentlig hos boligsjef Svenn Åsen for å legge planer for partiets boligpolitikk²⁰. Arbeiderpartipolitikere som Gunnar Berge hadde gjennom valgkampen påpekt at «Leiligheter finnes det nok av. Men i denne byen er de blitt for dyre for den vanlige mann. Bare byggekostnadene har steget med 20 prosent de siste to årene»²¹. Amerikanske tilstander eller ikke, valget ble uansett en suksess for Einar Olsen og RA, som dermed hjalp Arbeiderpartiet til valgseier og Leif Larsen til ordførerposten. Høyre og Venstre gikk kraftig tilbake, mens Arbeiderpartiet seiret med knappest mulig margin

- Velgerne lar seg ikke lure. Regjeringspartiene var svært så ivrige etter å trekke fram det borgerlig styrte Stavanger i valgkampen som et eksempel når det gjelder boligbyggingen. Men byens velgere, som kjenner medaljens bakside, nemlig en tårnhøy inngangsbillett på boligmarkedet, vil åpenbart legge kursen om i mer sosial retning, konstaterte Leif Larsen overfor Arbeiderbladet 27. september 1967²³.

Ordfører i ei brytningstid

Arne Rettedal hadde ønsket å skape nye arbeidsplasser i Stavanger ved å trekke den landbaserte delen av letevirk-somheten etter olje til Stavanger, skriver Kristin Øye Gjerde i bind fire av Stavanger bys historie. Da Leif Larsen overtok som ordfører, fortsatte han i samme spor og rådførte seg tett med Rettedal i forhold til oljeindustrien. I tillegg var Andreas Cappelen, Kjølvs Egeland og Gunnar Berge viktige medspillere i forhold til sentrale myndigheter²⁴. Thor Wallem Iversen ble varaordfører. Leif Larsen og Arbeiderpartiets boligpolitikk ble naturlig nok møtt med store forventninger etter kommunevalget i 1967. Flere blokker og høyhus ble løsningen for å skaffe rimelige leiligheter. Den første høyblokka stod klar i Pedersgata i 1970. Kolossen midt i den gamle trehusbebyggelsen ble møtt med protester, men etterspørselen etter leilighetene hadde vært enorm. 90 prosent av leilighetene var bestilt før byggingen tok

til i 1968. I 1971 stod Stavanger Boligbyggelags to høyblokker i Rosenli klare, og Leif Larsen ga tidlig i sin ordførerperiode klarsignal til bygging av høyhus på Kristianslyst-sletta²⁵. Tanken var at dess flere leiligheter man fikk plass til, desto billigere ville hver leilighet bli²⁶.

Det var imidlertid på Tjensvoll og i Kvernevik at det største løftet på boligfronten fant sted. Den ene av disse to første «drabantbyene» i Stavanger, Kvernevik, vokste frem «isolert langt ute på landet», som Gunnar Roalkvam skriver i bind fire av Stavanger bys historie, mens Tjensvoll var nærmere den gamle bebyggelsen. Utbyggingsplanen for Tjensvoll var klar i 1969, og det ble opprettet et eget Tjensvoll-utvalg under ledelse av ordfører Leif Larsen. I utvalget hadde han med seg bl.a. finansrådmann Konrad B. Knutsen og Arne Rettedal fra Høyre. Dette arbeidet fremmet samarbeidskulturen i stavanger-politikken og holdt liv i planleggingsdialogen som var utviklet på tvers av partiskillelinjer under kommunesammenslåingen²⁷.

Samarbeidet i trekløvet Leif Larsen, Konrad B. Knutsen og Arne Rettedal viste seg også senere i forbindelse med byggingen av Ekofisk-tanken, en stor mellomlagringstank for olje. Tanken skulle støpes i betong i Dirdal i Gjesdal, men endte i Stavanger. Dirdal var en liten bygd med dårlig infrastruktur, og da problemene tårnet seg opp, la Larsen, Knutsen og Rettedal en plan for at Stavanger kunne overta prosjektet. Jåttåvågen ble valgt som utbyggingssted, til tross for at stedet lå nært villa-bebyggelsen på Hinna. For å dempe motforestillingene hos naboene la Leif Larsen og kompani en strategi om at det skulle anlegges båthavn i området når byggingen var over. Anleggsarbeidet i Jåttåvågen ville bli omfattende, men alle partiene i formannskapet var enige om at prosjektet ville skape arbeidsplasser og investeringer og stemte for. Saken ble kjørt gjennom den kommunale beslutningsprosessen på bare 14 dager. Da Ekofisk-tanken ble slept til havs natt til 21. juni 1973, kalte

Stavanger Aftenblad det «En lokal verdensbegivenhet»²⁸.

Behovet for næringsstomter hadde økt etter hvert som olje- og gassfeltene på Ekofisk, Frigg og Statfjord skulle bygges ut, og tanken om å legge forholdene til rette for industriell utvikling på Forus ble lansert. Området hadde nær forbindelse med flyplassen på Sola og lå gunstig til mellom Sandnes og Stavanger som begge trengte ny næringsutvikling. Prosjektet tok imidlertid tid og fikk ikke særlig fremgang før det interkommunale organet Forus Tomteselskap A/S ble opprettet i november 1968, med Stavangers ordfører Leif Larsen som første styreformann²⁹.

I 1969 var imidlertid den tidlige optimismen rundt oljeletingen i Nordsjøen i ferd med å avta. Ved inngangen til året var det fullført 16 letebrønner på norsk sokkel, men bare en hadde gitt hydrokarboner av en viss mengde. Rekken av tørre brønner tæret på både tålmodighet og finansielle ressurser. Lille julaften 1969 kunngjorde imidlertid Phillips sitt gigantfunn på feltet som fikk navnet Ekofisk. Det var for øvrig plattformen "Ocean Viking", bygd i fellesskap av Rosenberg, Aker mek. i Oslo og Burmeister & Wain i København, som gjorde funnet. Sommeren 1970 ble feltet, som var blant de 30 største i verden, erklært kommersielt drivverdig. Et funn som fikk store konsekvenser for både Phillips-gruppen og det norske samfunnet.

Og for Stavanger.

Leif Larsen og kona på mottakelse på Ledaal.
Foto: Byarkivet i Stavanger

«Norge og oljen – Stavanger er stedet»

Da Ekofisk-funnet var gjort kjent, fikk politikerne og administrasjonen i Stavanger større tro på oljevirkningen. Viktig grunnlag var lagt for næringen i byen, og nå gjaldt det å posisjonere seg riktig. Lokaliseringen av oljebasene og kompetansebyggingen som hadde skjedd der, skulle vise seg å bli avgjørende for at Stavanger skulle bli oljehovedstad.

Ordfører Leif Larsen hadde allerede høsten 1969 tatt til orde for at oljedirektoratet burde legges til Stavanger³¹. Like etter at regjeringen Bratteli tok over, arrangerte stortingsrepresentant Gunnar Berge en sammenkomst for Ap-representantene i kommunalkomiteen på sin stortingshybel, der blant andre kommunalminister Odvar Nordli deltok. Senere statsminister Nordli var allerede en meget sentral person i Arbeiderpartiet, og Berge

Et av de største løftene på boligfronten fant sted på Tjensvoll.
Foto: Hans Petter Jacoben/Rogalands Avis/Stavanger byarkiv.

Da Trygve Bratteli overtok som statsminister 17. mars 1971, mente han - i likhet med sentrale Ap-folk som Jens Evensen, Finn Lied og Arve Johnsen - at statlige, heleide oljeselskaper var løsningen for framtida. Dette skulle organiseres etter den «tredele norske modellen», med Industridepartementet, et oljedirektorat og et heleid norsk statlig oljeselskap. Selve organiseringen skapte ikke så mye debatt, men lokaliseringen av oljedirektoratet og statsoljeselskapet stod i fokus³⁰. Nå gjaldt det for Stavanger-politikerne å overbevise Stortinget om at siddisbyen måtte velges - foran de andre to kandidatene, Bergen og Trondheim.

visste at kommunalministeren kunne bli en nøkkelperson når det kom til lokalisering av Statoil og oljedirektoratet. "Tilfeldigvis" var Leif Larsen i Oslo på dette tidspunktet, og Gunnar Berge hadde i hemmelighet avtalt at stavangerordføreren skulle komme innom sammenkomsten i løpet av kvelden³². Da resten av gjengen gikk, ble Nordli sittende igjen med Larsen og Berge, som dermed sikret seg nok en støttespiller i regjeringen, i tillegg til Andreas Cappelen. Stavangerdelegasjonen stolte ikke helt på industriminister Finn Lied, som hadde sin bakgrunn fra Trondheim og NTH (Nå NTNU).

Men Stavanger var allerede en oljeby og var derfor mer på hugget enn de andre to. Ting gikk raskt, og man opprettet derfor et regionalt oljeutvalg bestående av bl.a. ordførerne i Stavanger, Randaberg, Sola, Sandnes, Klepp, Hå, Eigersund, Haugesund, Karmøy og Gjesdal, samt et utvalg representanter for næringslivet, fylkespolitikere og byråkrater. 22. oktober 1971 stod lokalisering av oljedirektorat og statsoljeselskap på agendaen da utvalget hadde invitert industriminister Finn Lied til møte. Han kunne ikke komme, men sendte i stedet en delegasjon fra Industridepartementet til Stavanger med statssekretær Arve Johnsen i spissen. Oljeutvalget hadde fått med seg bl.a. sju stortingsrepresentanter fra Rogaland, pluss Kjølvs Egeland fra Distriktshøgskolen og skipsreder Torolf Smedvig.

«Overbevisningsmøtet» med ordfører Leif Larsen som vert var lagt til Jernbanekafeen, og Oljeutvalget gjorde en grundig jobb for å «selge» Stavanger. Flere i delegasjonen fra departementet var tiltenkt jobber i det nye direktoratet og hadde med seg ektefeller for å forhøre seg om bolig og skoleforhold.

Når det gjaldt lokalisering av oljedirektorat og statlig oljeselskap, kunne finansrådmann Konrad B. Knutsen på vegne av kommunen love at det ikke skulle stå på verken kontorlokaler eller boliger dersom de ble lagt til Stavanger. Videre kunne man tilby tomter til nybygg, samt kontorlokaler på Forus. Torolf Smedvig fremhevet at byen allerede hadde et oljemiljø. Krevende utbyggingsoppgaver i Nordsjøen ville være tjent med å ha kompetansen samlet på et sted, fastslo skipsrederen³³. Kjølvs Egeland mente på sin side at de nye statlige oljeorganene ville være

uunnværlige for det oljeteknologiske miljøet som vokste på Distriktshøgskolen på Ullandhaug.

For Stavangers del var ordfører Leif Larsen sentral i dette arbeidet, med støtte fra fylkesvaraordfører Arne Rettedal som presiserte at dette ikke bare var en sak for Stavanger, men for hele Rogaland.

Blokkene i Rosenli stod ferdig i 1971.
Foto: Petter Dimmen.

Da plasseringsutvalget ga sin innstilling 3. november 1971, gikk seks av utvalgets sju medlemmer inn for Stavanger. Byen hadde ry som oljeby, både nasjonalt og internasjonalt, og var utgangspunkt for nesten all virksomhet på den norske kontinentalsokkelen, het det i begrunnelsen. I tillegg ble den nyopprettede oljeteknologiske linjen ved distriktshøgskolen trukket fram³⁴.

Om Stortinget ville følge innstillingen var fortsatt ikke avklart. Bergen og Trondheim var innstilt på kamp, og rogalendingene måtte være sikre på at argumentene nådde frem. Med ordfører

Leif Larsen i spissen stilte en delegasjon fra Stavanger til møte med statsminister Trygve Bratteli og industriminister Finn Lied 25. november 1971. De hadde med seg skriftet «Norge og oljen - Stavanger er stedet», som Kjølvs Egeland, Konrad B. Knutsen, Arne Rettedal og Leif Larsen hadde utarbeidet. Hovedargumentet herfra var at for å nå myndighetenes målsetting om økt norsk styring og deltakelse ved oljeleting og utvikling i Nordsjøen, var det viktig å samle oljeekspertisen i Stavanger³⁵. Etter at Industridepartementet hadde vært på befaring i de tre aktuelle byene på nyåret i 1972, lød den uoffisielle konklusjonen: «Bergen var høflig uinteressert, mens Trondheim var uhøflig

uinteressert. I Stavanger ble vi tatt imot, kjørt rundt og vist mulighetene»³⁶. «For oss som satt i Industridepartementet, var det en klar forskjell på delegasjonene fra de tre byene. Stavanger hadde forberedt seg og ville noe. Det var det ingen tvil om. De to andre hadde ikke på langt nær samme grundighet i sitt forarbeid, og heller ikke de samme vyer og perspektiver», har Arve Johnsen senere uttalt³⁷.

Ekofisk-tanken under arbeid i Jättåvågen.
Foto: ConocoPhillips/Norsk Oljemuseum

Arne Rettedal tok over som ordfører i Stavanger ved årsskiftet 1971/72 og fortsatte lobbyvirksomheten som Leif Larsen hadde startet. Saken ble behandlet i Stortinget 13.-14. juni 1972 og endte med klart flertall for Stavanger. 75 av de 144 tilstedeværende representantene stemte for Stavanger, Bergen fikk 20 stemmer og Trondheim fikk 49. Stavanger var dermed blitt Norges offisielle oljehovedstad. Lobbyvirksomheten kommunen utførte overfor departementene var utvilsomt en viktig grunn til regjeringens forslag om plassering av Oljedirektoratet og Statoil

og Stortingets endelige beslutning om at de skulle ligge i Stavanger³⁸. Utenriksminister Andreas Cappelens mening var også helt avgjørende internt i regjeringen. Statsminister Trygve Bratteli hadde enorm respekt for stavangermannen, og da Cappelen hadde hatt ordet i den avgjørende regjeringskonferansen, ble det stille: «Saken var avgjort», som Reulf Steen erindrer.

I lokaliseringsspørsmål teller riktignok regjeringens mening

nokså lite. Rogalandsbenken på Stortinget, med Gunnar Berge og Geirmund Ihle i spissen, gjorde derfor en formidabel innsats for å påvirke stortingsrepresentantene til å stemme for Stavanger.

Nøysom og beskjeden

Ettermålet etter Leif Larsen forteller om en beskjeden mann som alltid fremhevet andre. Derfor er han ikke omtalt så mye

som han burde, mener mange. – Han var aldri redd for å dele æren med andre, forteller Olav T. Laake i et intervju med artikkelforfatteren³⁹. Larsen var en sjarmerende mann og en dyktig taler, framholder Laake.

Selv om de politiske møtene kunne vare til langt på kveld, tok han aldri taxi hjem til Ullandhaug. Han tok alltid bussen. Mottakelser på Ledaal forbindes nok ofte med kanapeer, men Leif Larsen ville ha det enkelt. Da han som ny ordfører for første gang inviterte til mottakelse på Ledaal, hadde Larsens kone bakt kaker som døtrene serverte til gjestene.

Brobyggeren

Leif Larsen var, i likhet med Arne Rettedal, opptatt av å finne løsninger sammen. Kanskje var det derfor de to gikk så godt i lag. – Rettedal er jo lys-eblå, uttalte Leif Larsen om sin pragmatiske Høyre-venn⁴⁰. Dessuten visste han at populære Rettedal kunne ha stor betydning for sakene som ble tatt opp. Leif Larsen har senere med glimt i øyet fortalt at han først informerte Rettedal, deretter Arbeiderpartiets bystyregruppe, når det gjaldt viktige saker, skriver Torbjørn Kindingstad i sin biografi om Arne Rettedal.

Også SFs Arnt Bækholt var en god venn av Leif Larsen. Bækholt støtta aktivt Leif Larsen som ordførerkandidat i 1967.⁴¹ SF hadde sitt beste valgresultat i Stavanger dette året og fikk inn fire representanter i bystyret. Bækholt selv fikk plass i formannskapet.

I tillegg til Rettedal snakket Larsen mest med barndoms-kompisen Kjøløv Egeland. De delte den kulturelle interessen og jobbet sammen for å styrke kulturlivet i Stavanger.

Kultursektoren hadde fått en sterkere plass i samfunns-utviklingen i etterkrigstiden, og Stavanger bystyre hadde i 1964 opprettet et eget kulturutvalg. Da byen fikk sin første kommunale kulturplan i 1969, var det kulturutvalgets formann Kjøløv Egeland fra Ap som hadde ført den i pennen. Planen ble omtalt som et pionerarbeid, og målet var at Stavanger burde «føre en aktiv og bevisst, en frodig og en romslig, en ærgjerrig og nyanserik kulturpolitikk»⁴². I henhold til planen skulle byen

være en pionerby i utbyggingen av det som ble kalt minikulturhus i bydelene. Det var spesielt viktig å skape arenaer for samvær og kultur-opplevelser i de nye utbyggings-områdene⁴³.

Både Rettedals og Larsens ordfører-perioder var preget av tverrpolitisk samarbeid, og mange saker ble ordnet «på kammerset», skriver Kristin Øye Gjerde og Gunnar Roal-kvam i Stavanger bys historie. Store

saker som utbygging på Forus, etablering av et høyere utdanningstilbud og bedre kommunikasjoner var det liten strid om, og utfordringer i boligbygging, næringsutvikling og håndtering av den ekspanderende oljevirksomheten stimulerte til bredt samarbeid, særlig blant sentrale partipolitikere⁴⁴.

Ved lokalvalget i 1971 hadde det vært klart lenge at Leif Larsen ikke ville gå på en ny periode som Arbeiderpartiets ordførerkandidat. Det er ingen hemmelighet at han hadde hatt vanskeligheter i samspillet med representantskapet i Stavanger Ap. EF-saken var altoverskyggende i begynnelsen av 70-åra, og Arbeiderpartiet hadde gjort lokalvalget til et spørsmål om framtida for landets Ap-regjering. Stavanger Ap med sin nye kandidat Olav T. Laake satset også på denne strategien, mens

Leif Larsen var nei-mann under EF-kampen i 1972. Faksimile fra valgavis utgitt av Folkebevegelsen i Rogaland.

Høyre fokuserte på lokalpolitiske saker. Selv om Høyre ikke gjorde stor suksess ved valget, ble Arne Rettedal ny ordfører - med støtte fra Senterpartiet og Kristelig Folkeparti⁴⁵.

Ivrig EF-motstander

Både Leif og kona var EF-motstandere i 1972, sammen med Kjølvs Egeland. Familien Larsen hadde lange diskusjoner om tilknytningen til EF, og Leif hadde lange samtaler med Kjølvs om dette. Begge endte opp på nei-sida, noe som var lite populært i partiet. Egeland var imidlertid mer med i Oslo-miljøet enn Larsen og fikk nok dermed mest press på seg.

Noen foreslo Leif Larsens navn på topp på listene til stortingsvalget i 1973, men det ble aldri til at han stilte. I stedet trakk han seg ut av det politiske rampelyset.

«Symfonitimen»

Leif Larsen var glad i musikk. På søndagsmorgenene - før frokost - kunne han sette på platespilleren, stå og dirigere i stua og på den måten leve seg inn i musikken. Under denne «symfonitimen» kunne han få utløp for eventuelle frustrasjoner i det politiske livet.

Musikkinteressen preget også hans politiske og profesjonelle virke. Han satt som formann i et utvalg som skulle utrede forskjellige sider ved musikklivet i Stavanger. Han gikk også i breisjen for å opprette en orkesterskole under Stavanger Symfoniorkester. Hensikten var å gi ungdom mulighet til å kvalifisere seg til tjeneste i orkesteret⁴⁶. Bystyret vedtok å opprette Stavanger Musikkskole i 1968. Innsatsen for å få i gang et musikk samarbeid på høyt plan endte med Rogaland musikkonservatorium i 1971. På denne tida jobbet han i NRK - med særlig ansvar for programteknikk knyttet til musikkoverføringer. Sendinger av Stavangerensemblet på slutten av 60-tallet skjedde ofte med John Skien som hallomann, mens Leif Larsen «styrte spakene», som det heter.

Høyt blodtrykk

Hele ordførerperioden hadde Leif Larsen full jobb ved siden av ordførervervet, noe som naturlig nok førte til et stort arbeidspress med lange arbeidsdager. Samvittighetsfullt satte han seg inn i saksdokumentene og jobbet til langt på kvelden. Resultatet ble nok at han var godt forberedt, men det førte også til et enormt høyt blodtrykk. Så høyt at legene etter hvert frarådet ham å følge tippekampene på lørdagene. Etter ordførergjeringen hadde han flere verv i Stavanger Sparekasse og senere SR-bank. Også her var det kamper som måtte utkjempes, og dette tok på helsa for Larsen. Spesielt alvorlig ble det i 1995 da han svevde mellom liv og død med lekkasjer i hovedpulsåra. Han kom seg imidlertid og fikk 12 gode år etter dette.

Han var naturligvis preget da hans gode venn Kjølvs Egeland døde i 1999, men barndomskompisene hadde hatt gode samtaler på sykehuset.

Etter et tre dager langt sykeleie sovnet Leif Larsen stille inn. Han døde i april 2005, 87 år gammel. Han hadde et sterkt politisk engasjement helt til det siste.

KILDER:

LITTERATUR:

Andersen, Arve, 2005: "Det nye venstre" i Stavanger 1958-1971. Hovedop-gave i historie. Universitetet i Tromsø.
Berge, Gunnar, 2013: Da olja kom til byen og Rosenberg. Kvinners stemmerett i 100 år. Arbeidernes historielag i Rogaland. Årbok 2013.
Egeland, Kjølvd Eivind 1978: Norge og Oljen. Stavanger ble stedet. Rogalandsforskning. Rapport nr. 3 – 1978, Stavanger.
Hanisch, Tore Jørgen og Nerheim, Gunnar 1992: Norsk oljehistorie bind 1, Oslo.
Hovland, Edgar og Næss, Hans Eyvind 1987: Fra Vistehola til Ekofisk. Rogaland gjennom tidene. Bind 2, Stavanger.
Kindingstad, Torbjørn 1998: Maktens byggherre. Historien om politikeren, ingeniøren og småbrukeren Arne Rettedal, Stavanger.
Roalkvam, Gunnar og Øye Gjerde, Kristin 2012: Oljebyen 1965-2010. Stavanger bys historie bind 4, Stavanger.
Roalkvam, Gunnar, 2014: Rom for alle? Rom for alle? Arbeidernes historielag i Rogaland. Årbok 2014.
Vaage, Lars 1976: Da oljen kom til Stavanger. Arne Rettedal. Vennen, politiker. Festskrift til Arne Rettedal, Stavanger.

KILDER:

Olav T. Laake, mai 2016.
Berit Elise Birkeland, juni 2016.
Arnt og Ingeborg Bækholt, mai 1996.
Gunnar Berge, juli 2016.

NOTER

[1] Intervju med Berit Elise Birkeland, juni 2016.
[2] Intervju med Olav T. Laake, mai 2016.
[3] Samme sted.
[4] Roalkvam og Øye Gjerde, 2012: s. 97.
[5] Andersen, 2005: s. 9.
[6] Kindingstad, 1998: s. 48.
[7] Hovland og Næss, 1987: s. 157.
[8] Hanisch og Nerheim, 1992: s. 76.
[9] Berge 2013; s. 105.
[10] Oljeindustrien omtales i Stavanger ofte som «Oljå», jmf. «Han jobbet i oljå».
[11] Hanisch og Nerheim, 1992: s. 94.
[12] Samme sted: s. 76.
[13] Roalkvam og Øye Gjerde: s. 59.
[14] Hanisch og Nerheim, 1992: s. 96.
[15] Samme sted: s. 97.
[16] Samme sted: s. 99.
[17] Samme sted: s. 101.
[18] Intervju med Berit Elise Birkeland, juni 2016.
[19] Kindingstad, 1998; s. 14.
[20] Intervju med Olav T. Laake, mai 2016
[21] Kindingstad, 1998: s. 22.
[22] Roalkvam, 2014: s. 21.
[23] Kindingstad, 1998: s. 14.
[24] Roalkvam og Øye Gjerde 2012; s. 299.
[25] Samme sted, 2012; s. 171.
[26] Roalkvam, 2014: s. 24.
[27] Roalkvam og Øye Gjerde, 2012; s. 177.
[28] Samme sted; s. 193.
[29] Samme sted; s. 72.
[30] Samme sted; s. 79.

[31] Berge, 2013; s. 117.
[32] Samme sted; s. 117.
[33] Roalkvam og Øye Gjerde, 2012; s. 81.
[34] Samme sted; s. 82.
[35] Samme sted; s. 82.
[36] Samme sted; s. 84.
[37] Kindingstad, 1998; s. 78.
[38] Lars Vaage; Da oljen kom til Stavanger, *Festskrift til Arne Rettedal*.
[39] Intervju med Olav T. Laake, mai 2016.
[40] Intervju med Berit Elise Birkeland, juni 2016.
[41] Intervju med Arnt og Ingeborg Bækholt, høsten 1996.
[42] Roalkvam og Øye Gjerde 2012; s. 143.
[43] Samme sted; s. 152.
[44] Samme sted; s. 299.
[45] Kindingstad 1998; s. 68.
[46] Stavanger Aftenblad; april 2007.